

ΔΕΛΦΙΝΙΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΝΕΡΑ

Παρά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν σήμερα στις θάλασσές μας, τα δελφίνια έχουν πάντα μια ξεχωριστή θέση στον πολιτισμό και τον ψευτικό κόσμο της χώρας που γέννησε τον πατέρα της σύγχρονης κητολογίας: τον Αριστοτέλη.

Σπάζοντας την επιφάνεια του νερού για να αναπνεύσει καθαρό αέρα, ένα ζωοδελφινό (επάνω) μάς αποκαλύπτει τα διακριτικά γνωρίσματα στα οποία οφείλει το όνομά του: την λεπτή μαύρη γραμμή που ξεκινά από το μάτι και καταλήγει στην κοιλιά και την σπύλινη ζώνη που εισαγεί, προς τα πάνω και πίσω, στη μαύρη περιοχή της ραχιάς. Αν και είναι το πιο κοινό δελφίνι στις Ελληνικές θάλασσες, οι περισσότεροι αγνοούσαν την ύπαρξή του, κι αυτό εξαιτίας της συρρίχνάς του να ζει στα βαθιά, σπηλιές μακριά από τις ακτές. Ρόκι και Νιόλφν (δωιά). Αναπαύλητες στιγμές δύο φίλων, που αγαπήθηκαν με την πρώτη ματιά. Στις σπηλιές τους, τις οποίες επιδιώκουν καθημερινά, το παιχνίδι κυριαρχεί: Ο σκύλος ογκώσιμω στη θάλασσα και η Νιόλφν τον προκαλεί, κοπανάτας την ασρά της έξω από το νερό. Όταν την πλησιάζει, εκείνη κολυμνά σαν σφύρα γύρω του σκαζίνοντας μεγάλα κύματα και καταβροχτώντας τον. Τότε ο Ρόκι αρχίζει να την κινηγά με ματία. Μολίς, όμως, την προστάσει, η Νιόλφν καταδέχεται για να εμφανιστεί, λίγο αργότερα, με ένα θεωρητικό άλμα πάνω από το κεγάλι του.

ΠΡΩΝ ΑΠΟ 3.600 περίπου χρόνια, το χέρι ενός άγνωστου καλλιτέχνη ζωγράφισε πέντε καλλιγράμματα δελφίνια πάνω σε έναν από τους τρούλους των ανακτόρων της Κνωσού. Με σφρα, αλλά και σεβασμό προς τη φύση, φρόντισε να τα τοποθετήσει μέσα σε ένα θαλάσσιο περιβάλλον όπου τα φάρια σφθούσαν. Έτσι, κάθε φορά που η βασίλισσα της Κνωσού αποφάσιζε να αποσυρθεί στα ιδιωτικά της, την περιεβαλλέ η αρμονία και ο πλούτος του υδάτινου κόσμου. Η θέα της μορφής των χομογελαστών δελφινίων και οι χορευτικές κινήσεις τους μέσα στο νερό μπορούσαν να γεμίζουν την καθημερινή

ζωή της με χαρά και γαλήνη. Η αναπαράσταση των δελφινίων στο παλάτι της Κνωσού είναι μια από τις αρχαιότερες στον κόσμο. Υπάρχουν όμως και δεκάδες άλλες λιγότερο γνωστές –σε τοιχογραφίες στη Σαντορίνη, επάνω σε νομίσματα, σε κοσμήματα κ.λπ.– αφού μέσα στις χλιπτικές του ελληνικού πολιτισμού τα δελφίνια κέρδισαν σημαντική θέση στην τέχνη, τη μυθολογία, τους θρύλους και τις παραδόσεις. Οι δεσμοί ανάμεσα στα δελφίνια και στους Έλληνες είναι βαθείς και πανάρχαιοι. Παύσοο, δεν είναι ιδιαίτερα γνωστό ένα ακόμη εντυπωσιακό γεγονός που επιβεβαιώνει τους δεσμούς αυτούς: Η πρώτη κα-

ταγραμμένη επιστημονική αναφορά για τα δελφίνια φέρει την υπογραφή ενός Έλληνα, που με το έργο του σηματοδότησε τη γέννηση της Κητολογίας, του κλάδου της επιστήμης που μελετά τα δελφίνια (και τις φάλαινες). Η αναφορά αυτή προέρχεται από την περιοχή της Μακεδονίας και του θέρσιου Αιγίου και έχει ηλικία 2.350 χρόνια! Ο μεγάλος φιλόσοφος και φυσιογνώστης Αριστοτέλης ήταν ο πρώτος στον κόσμο που παρατήρησε και έγραψε ότι τα δελφίνια δεν είναι ψάρια, αλλά θηλαστικά –«Δελφίς δε και φάλαινα και τα άλλα κήτη, οσα μη έχει βράχια αλλά ψωπήτρα,

ζωοτοκοῦν, ...αυθεν' γαρ τοῦτον φαίνεται ἔχειν κιά, ὁλὰ' εὐθείως κύμα. Εἰ οὐ διαφραζομένου γίνεται τοῦ ζῶν, καθίπερ ἀνθρώπος καὶ τῶν τετραπόδων τὰ ζωότακα. ...Ὁμοίως δὲ τὸν δελφίνι καὶ τὴν φάκαινα: καὶ γὰρ ἐστὶν ὁμοίον δελφίνι μικρῶ, γίνεται δ' ἐν τῷ Πόντῳ.

...Ανατρεῖ δὲ πάντα ὅσα ἔχει φυσήτρα, καὶ δέχεται τὸν ἀέρα: πλεῖστα γὰρ ἔχουσιν. ...Ἐχει δ' ὁ δελφίς καὶ τὴ φάκαινα γάλα, καὶ θηλάζονται: ...Τὴν δ' αὖθιξ τὰ τέκνα τῶν δελφίνων ποῦνται ταχέειν ἐν εἰσὶ γὰρ δέκα μῆνες λαμβάνουσι τέλειον. Κύει δὲ δέκα μῆνας. ...Παρακολουθεῖ δὲ τὰ τέκνα πάλιν χρόνον, καὶ ἐστὶ τοῦ ζῶν φυλότεκνον.

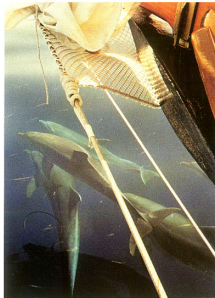
Τὸ κείμενο αὐτὸ προκαλεῖ δόξα καὶ συγκίνηση ἀν αναλογιστὴ κανεὶς τὴν ηλικία του. Ὁ Ἀριστοτέλης ἄν μόνον περιεγράφε τὴ φυσικὴ ιστορία, τὴ μορφολογία καὶ τὴ συμπεριφορὰ τῶν δελφίνων μὲ

εκπληκτικὲς λεπτομέρειες, ἀλλὰ ταυτόχρονα καταφέρει νὰ δώσει μίαν ἐκτίμηση μεγάλῃ ἀκριβείας γιὰ τὴ μὲνιστη ηλικία τῶν δελφίνων. Ἀπεδείξε ὅτι μποροῦν νὰ ξεπεράσουν γιὰ 30 χρόνια – κῆτι που ἀκόμη καὶ μετὰ τὴ σύγχρονη ἐπιστημονικὴ μεθοδὸς θὰ θεωρεῖτο σπουδαῖο ἐπιτεύγμα. Περιγράφει δὲ στα ἔργα του τὴν μεθοδὸν που χρησιμοποιοῦσε γιὰ νὰ καταλήξει στα συμπεράσματά του. Οἱ ἀρχὲς τῆς εἰναι οἰδὲς με αὐτὲς τῆς πιο διαδοδεμένης, σύγχρονης ἐπιστημονικῆς μεθοδὸς μελέτης τῶν δελφίνων, που ονομαζέται φωτοταυτοποίηση. Συγκέντρωσε τὴ πληροφορία του ἀπὸ φαρμάδες, οἱ ὁποῖα σημάδευσαν τὰ πτερίγια τῶν δελφίνων που τράχηε νὰ πῶσον στα δίχτυα τους, καὶ στη συνέχεια τὰ ἀπελευθέρωναν καὶ πάλι. Ἐτοί, τὰ χαρακτηριστικὰ σημάδια τῶν δελφίνων, που προφανῶς ζῶσαν μόνιμα στὴν ἴδια περιοχή, ἐπέτρεπαν

σταυτὸν φαρμάδες νὰ τὰ αναγνωρίζουν μετὰ στο κοπάδι τους χρόνο με το χρόνο, καὶ νὰ μποροῦν νὰ καταγράφουν τὴν αὐξηση τῆς ηλικίας τους.

ΠΟΛΛΑ ΧΡΟΝΙΑ μετὰ τὴ μινικὴ ἐποχή καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, στὴν Ελλάδα τοῦ 2000, τὰ δελφίνα δὲν ἔχουν χῆσει τὴ θέση τους στὴς καρδὲς τῶν περιουστέρων Ἑλλήνων. Παύσο, λόγω τῆς γενικότερης μὴ οικολογικῆς ἀντιμετώπισης τοῦ θαλάσσιου περιβάλλοντός μας, τὰ δελφίνα ἀχίζουν νὰ χάνουν τὴ θέση τους μῆσα σ' αὐτό. Τὰ προβλήματα καὶ οἱ κίνδυνοι που ἀντιμετωπιζοῦν αὐθῆναιτα συνεχῶς, με ἀποτέλεσμα οἱ πληθθμοὶ τους εἶλο καὶ νὰ συρρικνωθῶνται. Παρὰ τὴ πρωτοπόρος παρατηρήσεις τοῦ Ἀριστοτέλη, ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τῶν ὤων αὐτῶν στὴν Ελλάδα δὲν ἀπασχόλησε κανέναν μεχρὶ τὴν τελευταία δεκαετία του

Ἡ εἰκόνα ἀριτὰ (δεξιὰ), ἕνα κοπάδι μονοδελφίνα, παγιδεύματα ἀντροπαλά στα θαλάσσια μῆς ταξίδια, γίνεται ὅλο καὶ πιο σπάνια. Τώρα τὰ μονοδελφίνα πάλι δύσκολα ἀλφισοῦν, φοβούμενα ἀπὸ κάποιους ἐχθρὲς ἐκδηλώνει τὴν ἀσθένεια, ἀλλὰ καὶ πολὺ λιγότερο χρόνο μποροῦν νὰ ἀσπυροῦν στο παγιδεύμα. Πεντασῆμενα καὶ ἰσχύ, τραγισοῦν γάγγωντας γιὰ τροφή, γάρμα που ὅλο καὶ λιγοστεῖσιν στα νερά μῆς ἐλατῖας τῆς ἰσπερλιενοῦς. Δίπλα στὴ ματῆρα (ἀριστερὰ), τὸ ἀχανὲς ἀελοῦς σ' ἀνοιχτὰ τῆς ποτιδονικῆς Κρήτης γίνεται μῆς μεγάλη ἀγχαλιά. Τὸ νεαρὸ ζωνοδελφίνο πορνεῖται πάντα στο πλεῖστο τῆς γιὰ δύο ἀσθῆδὸν χρόνια, θεμῆνο λες ἀκόμη με τὸν οργαλίνο λαῖρο, πῶντας ορκετιές φορὸς τὴ μέρα ἀπὸ το πηχτὸ, θεστικὸ γάλα που ἐκτοξεῖται ἀπὸ τὴς θηλῆς τῆς.

αῖωνά μῆς. Ἡ συνέπεια ἦταν νὰ μὴ γινώριζομε οὔτε τὸ εἶδη τῶν δελφίνων που ζοῦν στα ἑλλήνικα πελάγη ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ μέγεθος τῶν πληθθμῶν τους, τὴς τροφικῆς τους ἀνεξαρτησίας, τὰ ἐνδιατήματα τους κ.λπ.

Χωρὶς αὐτὴ τὴ στοιχειώδη γνώση, εἰναι πολὺ δύσκολο νὰ ἐπινοήσῃ καὶ νὰ ἐραρῆσει κανεὶς τὴς ἀπειλῆς καὶ τους κινδύνους που διατρέχουν τὰ δελφίνα, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ τὰ προστατεύσει.

Ἡ κατάσταση ἄγνωστος που ἐπιτροπασε μεχρὶ πρόσφατα, ἄρχισε νὰ ἀλλάζει πρὶν ἀπὸ 10 περίπου χρόνια, με τὸν ἐρχομὸ ἐνὸς τραγικοῦ γεγονότος. Ἡ ρύπανση τῆς θαλάσσιος ἀπὸ πολυχλωριωμένους ὀργανικὲς ἐνώσεις τῆς οἰκονομικῆς τῶν PCB ἐξασθε-

νισε σημαντικὰ τὸ ἀνοσοποιητικὸ σύστημα τῶν μεσογειακῶν ζωνοδελφίνων. Διετυκλῖνε ἐτοί τὴν ἐξάπλωση ἐνὸς ἰοῦ (μορμυλί-ἰοῦ) που ἐξελίχθηκε εὐκόλοτα ἐπιδημία, ἀποδεκατίζοντας τὰ δελφίνα τοῦ εἰθῆος. Ὁ σὺγχῆς ἐκβρασμός τους σε ἀλλες τὴς μεσογειακῆς ὁκτιῆς ἀπὸ το 1990 ἕως το 1992, ἦταν ἕνα θλιβερὸ θέματα, που ὁμοῦς καταφέρει νὰ ἀρμητισῆς ἀρχίζοντας συνεπιδῆσεις καὶ νὰ δημιουργηθεῖσει ἐπιθεῖς γιὰ τὴ μελέτη καὶ τὴν προστασία τῶν δελφίνων. Ἡ δημοσιογραφικὴ προβολὴ καὶ ἐκταση που ἦτορ το φαῖνόμενο ἔκανε ὀρισμενους θαλάσσιους βιολογιστὲς νὰ στρέψουν τὴν ἐρευνη τους πρὸς τὰ δελφίνα. Στὰ σῆν, ἡ ἐπιστημὴ τεχνολογίας καὶ ἐπιστημονικῆς πειρας ἀπὸ τὴ

γειτονικὴ Ἰταλία συνέβαλε στὴν ἀνάπτυξη κάποιων πρώτων (πολο-ἑλλήνικων) ἐρευνητικῶν προγραμμάτων που τὰ τελευταῖα χρόνια διακρίνονταν σημαντικὰ τὴς γνώσεως μας. Εἰναι δὲ αἰοῦμο ὅτι, ἀν συνεγχατοῦν ἂν προπῶσθεῖσει που ἐρκίνισον με ἐβελοντιοῦ καὶ ἀτομικὴ πρωτοβουλία, ἡ κατάσταση τῶν δελφίνων στὴν Ελλάδα ἔχει ὀσθῶρες ἐκπιδες νὰ βελτιωθεῖ. Αὐτὸ τουλάχιστο δεῖναι: ἡ ἐπισημὴ συμμετοχὴ τῆς χῆρας μῆς σε μῆς σπουδαία, πρόσφατὴ διεθνή συμφωνία (ACCOBAMS: Agreement on the Conservation of Cetaceans in the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area), που ὁμοῦς ἔχει νὰ παρακολουθεῖ καὶ νὰ προστατεύει τὰ δελφίνα καὶ

Περαιτέρω από δύο δελφίνια την εβδομάδα εκφράζονται κατά μέσο όρο στις ελληνικές ακτές, όπως αυτό το ζωπόδελφινό –επί βλεπόμετο το σπέρμα πτερυγίου του– που βρέθηκε πριν από λίγο καιρό στη παραλία της Βούλας, περφοβλήνιο και στην συνέχεια φαγημένο από τους κωπηλάτες. Οι «γλυκερές» διακρίσεις είναι άγνωστες στον κόσμο των δελφινιών. Κατά καιρούς δύο ή και τρία είδη συναντάς τις όσπριες τους φιάλογισσας μικτά κοπάδια, όπως αυτή η συντροφιά από ζωπόδελφίνα, σταγυαδελφίνα και κοινό δελφίνιο (δελφίνο) που συνάντησε τον Κορινθιακό Κώλυο ο Αλιεύτορας Φραντζής.

τις φάλαινες της Μεσογείου. Ο συνολικός αριθμός των ειδών που ζουν ή μπορεί να βρεθούν περσιτοσιακά στα ελληνικά πελάγη είναι εννέα. Τέσσερα από αυτά απαντούν στις περισσότερες θαλάσσιες περιοχές της Ελλάδας.

Πρόκειται για το ρινόδελφινό (*Harporhynchus trunquatus*), το ζωπόδελφινό (*Stenella coeruleoalba*), το κοινό δελφίνι (*Delphinus delphis*) και το σταγυαδελφίνιο (*Grampus griseus*). Πολύ πιο σπάνια μπορεί να συναντήσει κανείς στην ψευδοκαρα (Pseudorca crassidens) ή τη μικρή φακίνα (*Phocoena phocaena*). Αν και οι φακίνες δεν είναι δελφίνια με την αυστηρή επιστημονική έννοια του όρου (δεν ανήκουν στην οικογένεια Delphinidae), είναι μικρά κητιώδη πολύ συγγενικά με τα δελφίνια. Στη φακίνα αξίζει να κάνουμε ιδιαίτερη μνεία, επειδή μέχρι πριν από τρία χρόνια θεωρείτο είδος εξαφανισμένο από ολοκληρή τη Μεσόγειο. Πρόσφατες παρατηρήσεις στο Βόρειο Αιγαίο έδειξαν ότι η Ελλάδα είναι η

τελευταία μεσογειακή χώρα που διατηρεί ακόμη ένα μικρό πληθυσμό στα νερά της.

Τρία ακόμη, σχετικά σπάνια, είδη δελφινιών μπορεί να περνούν περσιτοσιακά από τις ελληνικές θαλάσσιες από τη διάρκεια των περιπλανησέν τους. Αν και ζουν ή έχουν βρεθεί σε γειτονικές μεσογειακές χώρες, η παρουσία τους στην Ελλάδα δεν έχει διαπιστωθεί με βεβαιότητα. Πρόκειται για το μαυροδελφίνιο (*Globicephala melas*), την όρκα (*Orcinus orca*) –που είναι δελφίνι και όχι φαλίνα όπως εσφαλμένα αποκαλείται μερικές φορές– και το στενόρρινιο δελφίνι (*Steno bredalensis*).

ΤΑ ΔΕΛΦΙΝΙΑ αποτελούν, αναμφισβήτητα, ένα πολύτιμο κομμάτι της φυσικής μας κληρονομιάς. Αυτός και μόνο είναι ένας πολύ σοβαρός λόγος για να απαιτούμε την προστασία τους. Οπίσθιο, είναι ακόμη σημαντικότερο να γνωρίζουμε πόσο μεγάλη σημασία έχει η υπαρ-

ξη τους τόσο για το θαλάσσιο περιβάλλον όσο και για μας τους ίδιους. Ως θρησκευτές, προσφέρουμε μια πολύ σημαντική υπηρεσία στο θαλάσσιο οικοσύστημα: ουλωμαίνουμε κυρίως τα πιο αδύναμα και ασθενικά φάρια των κοπαδιών, από τα οποία τρεφούνται, κι έτσι διατηρούν τα γλυκοσποθέματα σε υγιή κατάσταση. Αν εξαρτιζόματε τα δελφίνια, τίποτα δε θα μπορούσε να εμποδίσει την εξόπλιση επιδημιών ή γενετικών ανωμαλιών στα κοπάδια των φαιρών, με όλα τα επακόλουθα που μπορεί να έχει κάτι τέτοιο. Επιπλέον, λόγω της μεγάλης διάρκειας ζωής και της τάσης τους να συσσωρευτούν ρυπαντικές ουσίες στον ιστό τους, τα δελφίνια αποτελούν τους πιο σημαντικούς βιο-δεικτές της

υγείας του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Ένα δείγμα εκλόγιων γραμμωτών λίπους ενός δελφινίου (που μπορεί να ληφθεί εξ αποστάσεως χωρίς καμιά απολύτως συνέπεια για ένα ελεύθερο άτομο) μπορεί να μας αποκαλύψει τα επίπεδα της ρύπανσης τόσο στην τροφή αλυσίδα που καταλήγει σε αυτό, όσο και στο περιβάλλον όπου ζει.

Τέλος, ως σύμβολο φίλος και ειρηνικής συνύπαρξης με τον άνθρωπο και ως παγκόσμιο οικολογικό σύμβολο των τελευταίων δεκαετιών, τα δελφίνια (και οι συγγενικές τους φάλαινες) παίζουν σημαντικό ρόλο στην ευαισθητοποίηση του κοινού απέναντι στα προβλήματα προστασίας και διαφύλαξης του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Ειδικά για τη χώρα μας, το κητι που

ζουν στα ελληνικά πελάγη αποτελούν, επιπλέον, μια φυσική κληρονομιά με εξαιρετικά σημαντική οικονομική σημασία! Ο πιστωτικός τουρισμός κοντά σε μια «απειραχτι» φύση, που οι τουρίστες αναζητούν πλέον όλο και περισσότερο, αποτελεί την πιο σημαντική και κερδοφόρα «βιοποικιλότητα» της χώρας μας. Πόσο μάλλον αν τα δελφίνια και οι φάλαινες αξιοποιηθούν με ηθικές μορφές αειφόρου ανάπτυξης, όπως το λεγόμενο «whale-watching», δηλαδή η οργανωμένη προσέγγιση και παρατήρηση τους στη φύση. Αν αυτό γίνει ελεγχόμενο, υπονόμιον που θα περιεφουρούν την ασφάλεια και την προνομία των δελφινιών και πάντα υπό την εποπτεία βιολόγων που θα εκτιμούν το βαθ-

μό «ενόχλησης» των κητών και θα αναστέλλουν τις δραστηριότητες των παρατηρητών αν τενούν να γίνουν επιβλαβείς, τότε το όφελος της ειρηνικής συνύπαρξης ανθρώπων και δελφινιών θα είναι πολλαπλό. Σε πολλές χώρες του κόσμου, τέτοιες μορφές οικολογικού αποθέρου ήδη διασκατομωρία, δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας και παράλληλα προστατεύουν τα περιβάλλον ευαίσθητοποιώντας το κοινό.

Δε θα ήπρεπε και η χώρα μας –η τόσο προικισμένη από τη φύση– να αξιοποιήσει δημιουργικά το θαλάσσιο περιβάλλον της. Το σίγουρο πάντως είναι ότι, μέχρι να το αποφασίσουν, οφείλει να πάρει τα αναγκαία μέτρα ώστε το χαμόγελο των δελφινιών να παραμείνει ζωντανό.